

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

## จักรวรรดินิยมของเศรษฐศาสตร์ในหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิต

Economics imperialism in The Logic of Life

ตะวัน วรณรัตน์<sup>1</sup>

Tawan Wannarat

Received : February 5, 2025 / Revised : April 22, 2025 / Accepted : November 26, 2025

### บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงการนำแนวคิดของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกไปอธิบายปรากฏการณ์อื่นนอกเหนือเรื่องกิจกรรมทางเศรษฐกิจในหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตเขียนโดยทิม ฮาร์ฟอร์ด แปลเป็นภาษาไทยโดยสฤณี อาชวานันทกุล ซึ่งในบทความนี้เรียวิธีการดังกล่าวว่าจักรวรรดินิยมของเศรษฐศาสตร์

ผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาในหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตเน้นย้ำว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่เป็นเหตุเป็นผล ซึ่งการที่มนุษย์สามารถเลือกทางเลือกที่ทำให้ตนเองได้รับสวัสดิการสูงสุด และหากเกิดสถานการณ์ที่ทำให้ทางเลือกต่าง ๆ มีต้นทุนและผลได้เปลี่ยนไป มนุษย์ก็จะปรับเปลี่ยนทางเลือกเพื่อให้ตนเองยังคงได้รับสวัสดิการสูงสุด ผู้เขียนหนังสือคือทิม ฮาร์ฟอร์ด นำเอาความมีเหตุมีผลดังกล่าวไปอธิบายพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ที่นอกเหนือไปจากพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ การก่ออาชญากรรม การแต่งงาน การหย่าร้าง และการเหยียดสีผิว

งานวิจัยนี้ยังตั้งข้อสังเกตถึงการนำแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ไปอธิบายประเด็นทางสังคมหรือที่เรียกว่า จักรวรรดินิยมของเศรษฐศาสตร์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงสองประเด็นที่สำคัญคือความไม่สมเหตุสมผลของการอ้างเหตุผลและการลดทอนปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความสำคัญในการทำทำความเข้าใจกับพฤติกรรมของมนุษย์

**คำสำคัญ** จักรวรรดินิยมของเศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์แห่งชีวิต ทิม ฮาร์ฟอร์ด

<sup>1</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร email: wa\_tawan@hotmail.com

## ABSTRACT

This study is a documentary research with the objective of demonstrating how the concepts of neoclassical economics are applied to explain phenomena beyond economic activities, as illustrated in the book *The Logic of Life* by Tim Harford, translated into Thai by Sarinee Achavanuntakul. In this article, such an approach is referred to as the economic imperialism.

The study finds that the content of *The Logic of Life* emphasizes the notion that humans are inherently rational beings. That is, individuals are capable of making choices that maximize their own welfare. When circumstances change and the costs and benefits of different choices shift, people will adjust their decisions accordingly in order to continue maximizing their welfare. Tim Harford applies this rational behavior framework to explain various aspects of human behavior beyond economic activities, such as sexual behavior, crime, marriage, divorce, and racism.

This research also observes the use of economic concepts to explain social issues—what is referred to as the economic imperialism to highlight two key concerns: the irrationality of purely rational explanations and the reduction of other important factors necessary to understand human behavior.

**Keywords:** Economics imperialism, The Logic of Life, Tim Harford

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

## บทนำ

ในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมาสำนักพิมพ์แห่งหนึ่งในประเทศไทยได้มีการตีพิมพ์หนังสือในฉบับภาษาไทยที่แปลจากผลงานของนักเศรษฐศาสตร์ นามทิม ฮาร์ดฟอร์ด ออกมาอย่างต่อเนื่องถึง 4 เล่ม เล่มแรกมีชื่อว่านักสืบเศรษฐศาสตร์ ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2551 เล่มต่อมาชื่อว่าเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิต ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2552 เล่มที่ 3 มีชื่อว่าจดหมายถึงนักสืบ ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2553 และสุดท้ายเรื่องปรับตัว ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2555 และในนี้หนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์ ตีพิมพ์ซ้ำเป็นครั้งที่ 10 ต่อมาในปี พ.ศ. 2556 หนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตก็ได้รับการพิมพ์ซ้ำเป็นครั้งที่ 5

ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ถือเป็นเรื่องน่าตื่นตาตื่นใจอยู่ไม่น้อย เพราะในแวดวงของคนที่สนใจเรื่องการผลิตและขายหนังสือต่างก็รู้กันว่าหนังสือเป็นสินค้าที่ขายค่อนข้างยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือทั้ง 4 เล่มนี้มีให้หนังสือนวนิยายของนักเขียนชื่อดัง ไม่ใช่หนังสือแนะนำวิธีการประสบความสำเร็จในชีวิตสไตล์ฮาวทู หากแต่หนังสือเหล่านี้เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมายาวนานในฐานะที่เป็นหอคอยงาช้างที่ยากจะมีคนเข้าใจหรือแม้แต่จะสนใจที่จะทำความรู้จัก

ชื่อเรื่องในฉบับภาษาอังกฤษของหนังสือเรื่องเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตมีความน่าสนใจทั้งในแง่ของการตั้งชื่อให้มีสีสันชวนติดตามและทั้งในแง่ของนัยยะทางความหมาย ผู้เขียนคือ ทิม ฮาร์ดฟอร์ด ตั้งชื่อหนังสือของเขาว่า The Logic of Life โดยมีนัยที่จะบอกว่าความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ที่ผู้อ่านได้ทำความรู้จักไปในหนังสือเล่มแรกที่เขาเขียน<sup>2</sup> นั้นสามารถที่จะนำไปทำความเข้าใจกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตนอกเหนือจากเรื่องทางเศรษฐกิจได้ด้วย เพราะความรู้ทางเศรษฐศาสตร์นั้นทำให้เรารู้จักกับ Logic หรือ “เหตุผล” และทุกปรากฏการณ์และการกระทำในชีวิตของมนุษย์นั้นมี “เหตุผล” กำกับอยู่เบื้องหลังเสมอ ดังเช่นในหน้าที่ 6 ในส่วนของคำนำสำนักพิมพ์ของหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตความว่า

“ขณะที่นักสืบเศรษฐศาสตร์เป็นการปูพื้นหลักเศรษฐศาสตร์ The Logic of Life หรือ เศรษฐศาสตร์แห่งชีวิต ที่ท่านผู้อ่านถืออยู่ในมือเล่มนี้ เป็นการขยายปริมณฑลของเศรษฐศาสตร์ไปทำความเข้าใจกับความเป็นไปในสังคมอย่างกว้างขวางบนพื้นฐานกฎความมีเหตุผลอันเป็นหัวใจของเศรษฐศาสตร์ที่เชื่อว่าการตัดสินใจของมนุษย์นั้นเป็นการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในทุก ๆ เรื่องไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่” (หน้า 6)

ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์ นักเศรษฐศาสตร์ชาวไทยได้กล่าวถึงประเด็นในลักษณะนี้ไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 ในงานวิจัยเรื่องแก่นสารของเศรษฐศาสตร์ ความว่า

“จนเริ่มมีการกล่าวหาความเป็นจักรวรรดินิยมของเศรษฐศาสตร์ (economic imperialism) ในยุคนี้ประชาชนจำนวนมากจะได้ยินได้อ่านได้พบเรื่องเศรษฐศาสตร์การคุมกำเนิด เศรษฐศาสตร์การทำแท้ง เศรษฐศาสตร์การแต่งงาน เศรษฐศาสตร์อาชญากรรม เศรษฐศาสตร์สาธารณสุข เศรษฐศาสตร์การศึกษา เศรษฐศาสตร์ระบบประชาธิปไตย เศรษฐศาสตร์มลภาวะ เศรษฐศาสตร์อะไรต่อมิอะไรอีกมากมาย” (ไกรยุทธ หน้า 2) ทำให้ไกรยุทธได้ตั้งคำถามที่สำคัญว่าเศรษฐศาสตร์คืออะไรกันแน่ เศรษฐศาสตร์ไม่ใช่เรื่องราวเกี่ยวกับเศรษฐกิจแล้วหรือ เศรษฐศาสตร์มีขอบเขตครอบคลุมกว้างขวางแค่ไหน” (ไกรยุทธ 2532)

<sup>2</sup> หมายถึงหนังสือเรื่องนักสืบเศรษฐศาสตร์ ซึ่งแปลจากฉบับภาษาอังกฤษชื่อ The Undercover Economist

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ในอีกสามทศวรรษให้หลังฮา จุง ขาง นักเศรษฐศาสตร์ชาวเกาหลีใต้ก็ตั้งข้อสังเกตถึงปรากฏการณ์เช่นเดียวกันนี้เอาไว้ในบทแรกของหนังสือเรื่อง Economics: The User's Guide แปลเป็นฉบับภาษาไทยโดย วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร ในชื่อ เศรษฐศาสตร์ฉบับทางเลือก ความว่า

“แต่ถ้าเราดูจากหนังสือเศรษฐศาสตร์ยอดนิยมในปัจจุบัน เศรษฐศาสตร์กับเป็นวิชาที่มีอาณาเขตกว้างไกลจนแทบจะกลายเป็นการแสวงหาคำตอบให้กับชีวิต จักรวาล และทุกสรรพสิ่ง”(ขาง 2560)

ขางตั้งคำถามที่สำคัญในทำนองเดียวกับไกรยห์ว่าเศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีภารกิจในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์หรือเป็นศาสตร์ที่มีหน้าที่อธิบายความเป็นไปของระบบเศรษฐกิจกันแน่ คำถามนี้ของขางน่าสนใจเป็นอย่างมาก เพราะคำตอบของคำถามนี้จะ เป็นสิ่งที่กำหนดรูปร่างหน้าตาของวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งตลอดเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมา คำอธิบายกระแสหลักที่ว่าเศรษฐศาสตร์คือศาสตร์ที่ศึกษาทางเลือกหรือการตัดสินใจเลือกภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เป็นการบอกโดยนัยว่าเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งขางชี้ให้เห็นว่าการที่เศรษฐศาสตร์นิยามความหมายของตนเองเช่นนี้เป็นเพราะอิทธิพลของเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิกจากหนังสือความเรียงว่าด้วยธรรมชาติและความสำคัญของเศรษฐศาสตร์ (An Essay on the Nature and Significance of Economic Science) ของ ลีโอเนล รอบบินส์ ที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2475 ซึ่งเอกสารนี้อธิบายว่าการเลือกที่เป็นเหตุเป็นผลหมายถึงการตัดสินใจบนฐานของการคิดคำนวณอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายใต้ทรัพยากรอันจำกัด ทำให้เศรษฐศาสตร์สามารถขยายขอบเขตวิชาของตนออกไปได้กว้างไกลกว่าแค่เรื่องทางเศรษฐกิจเท่านั้นตรงไปที่เรื่องนั้น ๆ เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังจากที่ แกรี เบคเกอร์ ผู้ซึ่งได้รับการขนานนามว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์ผู้ริเริ่มการศึกษาปัญหาสังคมจากมุมมองของเศรษฐศาสตร์ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ในปี พ.ศ.2535 วิชาเศรษฐศาสตร์ก็ได้ขยายพรมแดนเข้าไปวิเคราะห์และอธิบายสิ่งต่าง ๆ โดยมีพื้นฐานว่ามนุษย์ใช้เหตุผลในการตัดสินใจและมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามแรงจูงใจ และที่สำคัญยิ่งก็คือไม่เพียงแค่เศรษฐศาสตร์ในปัจจุบันได้ถูกทำให้กลายเป็นศาสตร์ที่พยายามอธิบายชีวิต จักรวาล และสรรพสิ่ง แต่ทว่าการอธิบายสรรพสิ่งนั้นยังเป็นการพยายามอธิบายจากมุมมองของสำนักคิดทางเศรษฐศาสตร์เพียงแค่แบบหนึ่งที่เชื่อในเรื่องความมีเหตุผล แรงจูงใจรวมถึงเสรีภาพในการเลือก ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นั้นมีมากมายหลายสำนัก (School) โดยแต่ละสำนักก็มองโลกความเป็นจริงอันสลับซับซ้อนด้วยมุมมองที่แตกต่างกันอย่างมาก สำนักคิดต่าง ๆ มีจุดเน้นคนละจุด มีการตัดสินใจคุณค่าเชิงการเมืองและศีลธรรมคนละแบบและแน่นอนว่าย่อมจะนำไปสู่ข้อสรุปและข้อเสนอที่แตกต่างกันจนบางครั้งอาจขัดแย้งตรงกันข้ามเลยก็มี

เมื่อเศรษฐศาสตร์มิได้มีเพียงวิธีคิดและคำตอบที่ถูกต้องตายตัวเพียงหนึ่งเดียว เราจึงไม่ควรปล่อยให้ความคิดทางเศรษฐศาสตร์แบบใดแบบหนึ่งครอบงำผู้คนและสังคมอย่างสิ้นเชิงผ่านวิธีการที่ทำให้ผู้คนหลงเข้าใจผิดว่าความคิดแบบเศรษฐศาสตร์หมายถึงว่าจะต้องเห็นด้วยกับความมีเหตุผลในการคิดคำนวณของมนุษย์และเชื่อมั่นโดยไม่มีเงื่อนไขว่ามนุษย์จะต้องมีแรงจูงใจในการกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์สูงสุดให้ตนเอง

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

การศึกษานี้ต้องการแสดงให้เห็นว่าหนังสือเรื่องเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตซึ่งเขียนโดย ทิม ฮาร์ฟอร์ด เป็นการพยายามอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของผู้คนทั่วไปนอกเหนือไปจากเรื่องราวทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแข่งขัน การหย่าร้าง การมีเช็กส์ และอื่น ๆ ด้วยการให้พื้นฐานแนวคิดแบบเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก โดยเฉพาะเรื่องแรงจูงใจและความมีเหตุผลซึ่งวิธีการดังกล่าวเรียกว่าจักรวรรดินิยมของเศรษฐศาสตร์

### วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการนำแนวคิดพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกในเรื่องการมีเหตุผลและแรงจูงใจไปอธิบายปรากฏการณ์อื่นหรือพฤติกรรมอื่น ๆ ของมนุษย์นอกเหนือเรื่องกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ปรากฏในหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิต

### วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยเอกสารที่ใช้ในการศึกษาสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือเอกสารที่ว่าด้วยข้อสมมุติและประเด็นพื้นฐานที่สำคัญของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกและเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องจักรวรรดินิยมทางเศรษฐศาสตร์ เอกสารกลุ่มที่สองคือเอกสารที่ต้องการจะวิเคราะห์เนื้อหาได้แก่หนังสือเรื่องเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตซึ่งเขียนโดย ทิม ฮาร์ฟอร์ด แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล พิมพ์โดยสำนักพิมพ์มติชน

การศึกษานี้จะเริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจกับนิยามและข้อสมมุติพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก รวมถึงแนวคิดเรื่องจักรวรรดินิยมทางเศรษฐศาสตร์ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือเรื่องเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตเพื่อแสดงให้เห็นถึงการนำข้อสมมุติพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกโดยเฉพาะเรื่องแรงจูงใจและความมีเหตุผลไปอธิบายพฤติกรรมทางสังคมแบบต่าง ๆ ของมนุษย์ที่นอกเหนือไปจากเรื่องกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่อยู่นอกเหนือไปจากเรื่องทางเศรษฐกิจในหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตที่ผู้วิจัยจะนำมากล่าวถึงในบทความนี้ได้แก่ การตัดสินใจเลือกวิธีการมีเช็กส์ การตัดสินใจก่ออาชญากรรม การตัดสินใจแต่งงานและหย่า และการมีพฤติกรรมเหยียดสีผิวโดยนายจ้าง รวมถึงการอธิบายประวัติศาสตร์ด้วยแนวคิดแบบเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก

ในตอนท้ายผู้วิจัยจะตั้งข้อสังเกตและวิเคราะห์ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมเหล่านั้นด้วยแนวคิดแบบเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก

### ผลการศึกษา

ผลการศึกษาสามารถแสดงเป็นหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังนี้

#### ขอบเขตและข้อสมมุติพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกจากหนังสือเรียนระดับเบื้องต้น

เนื้อหาในส่วนนี้จะทำการทบทวนขอบเขตของการศึกษาและข้อสมมุติพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกจากการศึกษาสิ่งที่ปรากฏอยู่ในบทนำของตำราเรียนเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นในระดับมหาวิทยาลัย เพราะเนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์ที่ถูกกำหนดให้นักศึกษาในระดับชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่ชั้นมัธยมจนถึงมหาวิทยาลัยทำการศึกษานั้นคือเนื้อหาที่เป็นแนวคิดของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ส่วนใหญ่แล้วหนังสือเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ในระดับพื้นฐานของการเรียนในระดับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือที่มีชื่อว่า “หลักเศรษฐศาสตร์” มักมีเนื้อหาในบทนำกล่าวถึงประเด็นอย่างน้อย 3 ประเด็นได้แก่ นิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์ วิธีการศึกษาของวิชาเศรษฐศาสตร์ และปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ในส่วนของนิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์นั้นผู้แต่งหนังสือเรียนเหล่านี้มักจะอ้างถึงนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่มีแนวคิดแบบนีโอคลาสสิกที่มีการให้คำนิยามวิชาเศรษฐศาสตร์เอาไว้ ตัวอย่างเช่นนิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์จากหนังสือหลักเศรษฐศาสตร์มหภาคเบื้องต้นซึ่งคณาจารย์ของคณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมกันแต่งขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาระดับต้น (มณีรัตน์ 2553) ดังนี้

“เอ.ซี.พิกกู ได้ให้นิยามของเศรษฐศาสตร์ว่าเป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงสวัสดิการทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันก็ให้คำอธิบายคำว่าสวัสดิการทางเศรษฐกิจว่าเป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิการซึ่งสามารถวัดในรูปตัวเงินได้โดยตรงหรือโดยอ้อม

พอล เอ. แซมมวลสัน ได้ให้คำนิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์ว่าเป็นการศึกษาวิธีการที่มนุษย์และสังคมตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรการผลิตอันมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งอาจใช้เพื่อการต่าง ๆ กันได้ไปผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ และแจกแจงสินค้าและบริการเหล่านั้นเพื่อการบริโภค

โลออนเนล ซี. รอปบิน กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์ว่าเป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงการเลือกหาหนทางที่จะใช้ปัจจัยการผลิตอันมีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์อันมีอยู่มากมายนับไม่ถ้วน”

ในขณะที่หนังสือหลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นซึ่งเป็นหนังสือจากโครงการตำราลำดับที่ 46 ของศูนย์บริการเอกสารวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมี รัตนา สายคณิตและชลลดา จามรกุล เป็นผู้เขียนได้กล่าวถึงความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ด้วยการอ้างอิงนิยามของ อัลเฟรด มาร์แชลล์ ว่าวิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการดำรงชีวิตโดยปกติของมนุษย์และสังคมในการใช้ทรัพยากรเพื่อให้บรรลุถึงความกินดีอยู่ดี (รัตนา 2544)

จากที่กล่าวมาจึงอาจสรุปได้ว่าโดยพื้นฐานแล้ววิชาเศรษฐศาสตร์มีขอบเขตของการศึกษาอยู่ที่การศึกษาเรื่องการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อความกินดีอยู่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะไม่ได้มีการชี้แจงไว้อย่างชัดเจนว่าเศรษฐศาสตร์เห็นว่ามีมนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผล<sup>3</sup> แต่นิยามต่าง ๆ เหล่านี้ก็ยังมีนัยแสดงให้เห็นถึงข้อสมมติประการสำคัญของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกที่ว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผล (rational) ในความหมายที่ว่ามนุษย์จะตัดสินใจเลือกทางเลือกที่จะทำให้เกิดสวัสดิการหรือความพอใจสูงสุดแก่ตนเองได้

ในส่วนของวิธีการศึกษาของวิชาเศรษฐศาสตร์หนังสือเรียนมักจะมีการกล่าวถึงสิ่งที่เรียกว่า positive economics และ normative economics ซึ่งในอดีตหนังสือเรียนมักจะแปล positive economics เป็นคำในภาษาไทยว่า “เศรษฐศาสตร์ที่เป็นจริง” และ แปล normative economics เป็นภาษาไทยว่า “เศรษฐศาสตร์ตามที่ควรจะเป็น” อย่างไรก็ตามในช่วงหลัง ๆ มานี้หนังสือเรียนเริ่มเปลี่ยนคำแปลจากเศรษฐศาสตร์ที่เป็นจริง มาเป็น “เศรษฐศาสตร์เชิงวิเคราะห์” หรือ “เศรษฐศาสตร์เชิงทฤษฎี” เพื่อหลีกเลี่ยงข้อโต้แย้งจากนักเศรษฐศาสตร์การเมืองซึ่งเห็นว่าเศรษฐศาสตร์แบบอื่น ๆ ก็เป็นเศรษฐศาสตร์ที่เป็นจริงเหมือนกัน โดยหนังสือเรียนเหล่านี้จะอธิบายว่าเศรษฐศาสตร์แบบ positive นั้นหมายถึงการอธิบายสิ่งที่เคยเป็นมาในอดีตที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน และที่คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอาศัยหลักการแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถ

<sup>3</sup> การที่ไม่มีภาระระบุว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผลอาจเป็นเพราะเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกไม่เคยยอมรับว่าสิ่งนี้เป็นข้อสมมติ (assumption)

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

พิสูจน์ถูกหรือผิดได้อย่างชัดเจนแน่นอน ในขณะที่เศรษฐศาสตร์แบบ normative จะถูกเรียกด้วยชื่อใหม่ว่า “เศรษฐศาสตร์เชิงนโยบาย” หรือ “เศรษฐศาสตร์เชิงปทัสสถาน” ซึ่งหมายถึงการศึกษาถึง “สิ่งที่ควรจะเป็น” ดังนั้นจึงไม่สามารถที่จะพิสูจน์ถูกหรือผิดได้ เช่น รัฐบาลควรมีนโยบายห้ามการโฆษณาสินค้าที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพเช่นสุรากับบุหรี่หรือไม่ (สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2554) หนังสือเรียนบางเล่มยังระบุว่าโดยปกติการศึกษาเศรษฐศาสตร์ในขั้นต้นจะเป็นการศึกษาในลักษณะของเศรษฐศาสตร์ตามที่เป็นจริงมากกว่า (นราทิพย์ 2559)

ในส่วนของปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ หนังสือเรียนอธิบายว่าวิชาเศรษฐศาสตร์ให้ความสำคัญกับเรื่องการเมืองอยู่อย่างจำกัดของทรัพยากร ในขณะที่เชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการไม่จำกัด ดังนั้นปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจจึงมุ่งไปที่การจัดสรรทรัพยากร ได้แก่ ข้อแรกจะผลิตอะไร (What to produce) ข้อสองจะผลิตอย่างไร (How to produce) และข้อสามจะผลิตเพื่อใคร (Produce for whom) และมักจะกล่าวต่อไปว่าวิธีการในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อแก้ปัญหาทั้งสามนั้นอาจแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม โดยวิธีการที่สังคมต่าง ๆ ใช้ในการจัดสรรทรัพยากรนั้นมีอยู่สามแบบคือแบบกลไกตลาดแบบวางแผนจากส่วนกลาง และแบบผสม

จากที่กล่าวมาจึงอาจสรุปได้ว่าโดยพื้นฐานแล้ววิชาเศรษฐศาสตร์มีขอบเขตของการศึกษาอยู่ที่การศึกษาเรื่องการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อความกินดีอยู่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ และมีวิธีการศึกษาแบบเดียวกับการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ซึ่งสามารถพิสูจน์ถูกผิดได้ชัดเจนแน่นอน

### **พัฒนาการแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และจักรวรรดินิยมของเศรษฐศาสตร์**

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ได้มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน โดยอาจพิจารณาว่าแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในสมัยใหม่นั้นเริ่มต้นขึ้นจากคำถามที่ว่ารัฐชาติที่ถือกำเนิดขึ้นนั้นจะสามารถแสวงหาความมั่งคั่งได้อย่างไร ซึ่งผู้ที่สนใจศึกษาทางด้านประวัติแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ต่างก็ทราบกันดีว่าแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์สำนักพาณิชยนิยม (Mercantilist) และสำนักธรรมชาตินิยม (Physiocracy) มีอิทธิพลมาตั้งแต่ก่อนที่ อדם สมิท จะได้เผยแพร่หนังสือที่มีชื่อเรื่องอย่างย่อว่าสาเหตุแห่งความมั่งคั่งของชาติ (The Wealth of Nation) เสียอีก ซึ่งแนวคิดเศรษฐศาสตร์เหล่านี้ล้วนมีความเกี่ยวพันกับการเมือง และสังคมเป็นอย่างมาก

เศรษฐศาสตร์สำนักพาณิชยนิยมที่ถือกำเนิดขึ้นในราวศตวรรษที่ 16 ได้เน้นถึงบทบาทของรัฐในการปกป้องทางการค้าโดยแนวคิดดังกล่าวได้แนะนำให้รัฐพยายามส่งออกสินค้าให้มากกว่านำเข้าเพื่อจุดมุ่งหมายในการแสวงหาเงินและทองเข้าประเทศเนื่องจากแนวคิดดังกล่าวนี้เชื่อว่าความมั่งคั่งสามารถวัดได้จากปริมาณเงินและทองที่มีอยู่ในประเทศชาติ

ในช่วงต่อมาสำนักคิดธรรมชาตินิยมได้แสดงความเห็นโต้แย้งกับการจำกัดและควบคุมการผลิตและการค้าโดยรัฐตามแนวทางแบบสำนักพาณิชยนิยมที่มีอิทธิพลทางความคิดอยู่ในขณะนั้น โดยสำนักธรรมชาตินิยมอธิบายว่าการกระทำดังกล่าวของรัฐจะส่งผลให้เกิดภาวะที่ระดับราคาจะเพิ่มสูงขึ้นและจะก่อให้เกิดความไม่มีประสิทธิภาพในการผลิตเนื่องจากรัฐเองบประมาณไปอุดหนุนผู้ผลิตภายในประเทศในบางสาขาการผลิตที่มีผลิตภาพต่ำ ดังนั้นสำนักธรรมชาตินิยมจึงเสนอแนะให้รัฐยกเลิกการกำกับควบคุมการผลิตและจำกัดการค้า และเสนอแนะให้รัฐหันมาส่งเสริมสนับสนุนการผลิตในภาคเกษตรกรรมเพราะแนวคิดธรรมชาตินิยมเชื่อว่าการผลิตในภาคเกษตรกรรมจะสามารถสร้างส่วนเกินซึ่งนำมาสู่ความมั่งคั่งที่แท้จริง จึงอาจกล่าวได้ว่าสำนักธรรมชาตินิยมถือเป็นต้นทางของแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เสรีนิยมที่เห็นว่ารัฐไม่ควรมีบทบาทในการกำกับควบคุมทางเศรษฐกิจ

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ต่อมาในศตวรรษที่ 18 เศรษฐศาสตร์สมัยใหม่เริ่มก่อร่างสร้างตัวขึ้นอย่างเป็นระบบจากผลงานของนักเศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิกหลายคนไม่ว่าจะเป็น อדם สมิธ เดวิด ริคาร์โดและคนอื่น ๆ จนกระทั่งผู้คนในยุคหลังจากนั้นเรียกขาน อדם สมิธ ว่าเป็นบิดาแห่งเศรษฐศาสตร์และหนังสือชื่อความมั่งคั่งของชาติก็ได้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

อย่างไรก็ตามมีประเด็นที่ควรตั้งเป็นข้อสังเกตอยู่ด้วยว่าหนังสือเล่มดังกล่าวมีชื่อเต็มว่า An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations ซึ่งเป็นชื่อเรื่องที่ไม่น่าแสดงถึงการสืบค้นหรือสืบหา “ธรรมชาติ” ทางสังคมของมนุษย์ ดังนั้นการที่ผู้คนในยุคหลังตัดทอนชื่อเต็มของหนังสือเล่มดังกล่าวออกไปไม่ว่าจะด้วยเหตุผลว่าเป็นชื่อที่ยาวเกินไปหรือเพราะเหตุผลใดก็ตามก็ได้ทำให้ประเด็นสำคัญเรื่องการสืบหาความเป็นธรรมชาติทางสังคมของมนุษย์ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญในทางสังคมศาสตร์ตกหล่นไปจากวงวิชาการทางเศรษฐศาสตร์ในยุคต่อมาจนทำให้วิชาการเศรษฐศาสตร์ในยุคหลังมีลักษณะที่โน้มเอียงไปในแนวทางแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมากกว่าที่จะเป็นสังคมศาสตร์แบบที่เคยเป็นมา

ดังได้กล่าวแล้วว่าแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในยุคเริ่มต้นเหล่านี้ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับผู้คน การเมือง และสังคมเป็นอย่างมาก แม้แต่เศรษฐศาสตร์การเมืองสำนักคลาสสิกที่เสนอว่ารัฐไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยตรงก็ยังมุ่งเน้นที่จะอธิบายเรื่องการกระจายรายได้ระหว่างชนชั้นและผู้คนในสังคมในฐานะที่บุคคลเหล่านั้นเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตในสังคมอันได้แก่ที่ดิน พูนและแรงงานและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งการผลิตและการบริโภค เศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิกจึงเสนอข้อเสนอสำคัญที่ว่า การกระจายรายได้ระหว่างชนชั้นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจเหล่านี้จะส่งผลอย่างสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจในสังคมนั้น ๆ ตราบจนกระทั่งเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิกได้ถือกำเนิดขึ้นและก่อร่างสร้างตัวจนกลายเป็นเศรษฐศาสตร์กระแสหลักจึงได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะที่สำคัญ 2 ประการในการศึกษาเศรษฐศาสตร์ดังนี้

ประการแรกคือการทำให้ขอบเขตเนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์แคบลง เศรษฐศาสตร์กลายเป็นเพียงวิชาที่มุ่งศึกษา กิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือการแลกเปลี่ยนผ่านตลาดเท่านั้น โดยแยกปัจจัยทางสังคมและการเมืองโดยเฉพาะเรื่องการกระจายรายได้ออกไปจากการวิเคราะห์ รวมถึงประเด็นเรื่องการเติบโตทางเศรษฐกิจก็อธิบายว่ามีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านผลิตภาพและด้านทรัพยากรไม่ได้เป็นเพราะเรื่องการกระจายรายได้ระหว่างชนชั้นดังที่เศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิกอธิบายไว้

ประการที่สองคือการทำให้วิชาเศรษฐศาสตร์มุ่งศึกษาเฉพาะพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของปัจเจกบุคคลและหน่วยเศรษฐกิจที่มุ่งแสวงหาอรรถประโยชน์และกำไรสูงสุดจนละเลยที่จะศึกษาความสัมพันธ์ในด้านอื่น ๆ ของผู้คนในสังคม เช่น ด้านวัฒนธรรมหรือด้านการเมือง โดยยกหน้าที่ในการอธิบายพฤติกรรมเหล่านั้นให้เป็นหน้าที่ของศาสตร์แขนงอื่น ๆ เช่น มานุษยวิทยาหรือรัฐศาสตร์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในช่วงต่อมากลับกลายเป็นว่าเศรษฐศาสตร์กระแสหลักได้เริ่มขยายขอบเขตการศึกษาของตนออกไปนอกปริภูมิทางเศรษฐกิจในระบบตลาด แกรี เบคเกอร์ เป็นตัวอย่างของนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกคนสำคัญที่ได้นำข้อสมมุติและแนวคิดของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกเข้าไปใช้ในการศึกษาในหัวข้ออื่น ๆ ที่ไม่ใช่เรื่องทางเศรษฐกิจโดยตรง เช่น เรื่องการศึกษา ครอบครัว หรือแม้แต่อาชญากรรม ซึ่งเบคเกอร์ (2553) เรียกสิ่งที่เขาทำว่า Economics Imperialism

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

เบคเกอร์มิได้เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จในทางเศรษฐศาสตร์จากการได้รับรางวัลโนเบลเท่านั้น แต่เขายังทำให้แนวคิดเรื่องทุนมนุษย์ (Human Capital) เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในแทบทุกวงวิชาการอีกด้วย

ในขณะที่เบคเกอร์ใช้คำว่า Economics Imperialism เพื่อกล่าวถึงการนำเอาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เรื่องความมีเหตุผลไปใช้อธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้คน ไกรยุทธ (2532) เรียกสิ่งเดียวกันนั้นว่าจักรวรรดินิยมของเศรษฐศาสตร์ โดย ไกรยุทธ ให้ความเห็นไว้ด้วยว่าจักรวรรดินิยมของเศรษฐศาสตร์มิได้หมายความว่านักเศรษฐศาสตร์ได้ผนวกเอาเรื่องราวทางการเมืองและสังคมเข้าไปในการวิเคราะห์ประเด็นทางเศรษฐกิจของพวกเขา แต่สิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกทำคือการเอาวิธีวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกออกไปวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์อื่น ๆ ในสังคมแทน ซึ่งแกนหลักสำคัญของแนวคิดเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกที่ถูกนำไปใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมนั้นอาจสามารถแบ่งได้เป็นสองลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

ลักษณะแรกคือการนำเอาข้อสมมุติที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่มุ่งแสวงหาความพอใจสูงสุดไปใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นพฤติกรรมของมนุษย์ในทุกด้านจึงเป็นพฤติกรรมที่สามารถคาดคะเนได้อย่างชัดเจนแน่นอน ซึ่งเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกเรียกพฤติกรรมเช่นนี้ของมนุษย์ว่าเป็นพฤติกรรมที่ “มีเหตุผล” วิธีการดังกล่าวนี้เป็นวิธีการหลักที่ทิม ฮาร์ฟอร์ด ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้คนในหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิต ในขณะที่ลักษณะที่สองคือการใช้เทคนิควิธีในเชิงตัวเลขซึ่งเน้นการใช้คณิตศาสตร์และสถิติเป็นเครื่องมือในการหาแสวงหาคำตอบที่ต้องการ

ด้วยการใช้วิธีทางตัวเลข คณิตศาสตร์และสถิตินี้เองที่ทำให้นักเศรษฐศาสตร์ภาคภูมิใจว่าศาสตร์ของตนเป็นสังคมศาสตร์ที่ใกล้เคียงกับวิทยาศาสตร์ในความหมายที่ว่าเป็ศาสตร์ที่มีความเป็นรูปธรรม สามารถจับต้องและพิสูจน์ได้อย่างชัดเจนแน่นอนและเมื่อความเป็นวิทยาศาสตร์ได้ก้าวขึ้นสู่ความเป็นกระแสหลักของศาสตร์ในโลก วิชาเศรษฐศาสตร์ซึ่งเป็นสังคมศาสตร์ที่ใกล้เคียงวิทยาศาสตร์ที่สุดจึงสามารถแผ่อาณาเขตเข้าไปยังสังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ โดยได้รับการต้อนรับอย่างดีจากศาสตร์แขนงต่าง ๆ เหล่านั้น ที่ต้องการจะเป็นวิทยาศาสตร์เหมือนกัน เพราะเศรษฐศาสตร์มิได้พยายามที่จะลดความสำคัญของศาสตร์เหล่านั้น ตรงกันข้ามเศรษฐศาสตร์ได้เข้าไปช่วยส่งเสริมและทำให้ศาสตร์เหล่านั้นมีความเป็นรูปธรรม สามารถวัดพิสูจน์และจับต้องได้ตามแบบวิทยาศาสตร์

### หนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิต : จักรวรรดินิยมของเศรษฐศาสตร์

ผู้แปลหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตในฉบับภาษาไทยให้ความเห็นไว้ว่าหากนักสืบเศรษฐศาสตร์เป็นหนังสือที่ทิม ฮาร์ฟอร์ด พยายามอธิบายพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของผู้คนโดยใช้แนวคิดแบบเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิก หนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตก็คือการที่ ฮาร์ฟอร์ด ขยายขอบเขตของแนวคิดเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิกที่แต่เดิมมุ่งอธิบายพฤติกรรมทางเศรษฐกิจไปอธิบายพฤติกรรมด้านอื่น ๆ ของมนุษย์ด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ “สิ่งหอมควันจุนธุ์สุบ โสภณียอมร่วมเพศโดยไม่สวมถุงยาง หรือวัยรุ่นนอกคตปล้นชิง” (ปกหลัง)

คำโปรยจากปกหลังของหนังสือกล่าวว่า

“ทิม ฮาร์ฟอร์ด ขอท้าทายความเข้าใจดั้งเดิมของเราทุกคนด้วยความเชื่อมั่นว่า ทุกเรื่องในชีวิตล้วนมีที่มาที่ไป ซึ่งอธิบายได้ด้วยหลักเศรษฐศาสตร์และเขาได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วในหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตคู่ การเลือกตั้ง การเหยียดสีผิว คนติดยา การปฏิบัติ และแม้แต่พฤติกรรมของหนู” (ปกหลัง)

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

คำว่า “ที่มาที่ไป” ซึ่งปรากฏในปกหลังของหนังสือคือสิ่งที่ฮาร์ฟอร์ดเรียกว่าความมีเหตุมีผล ซึ่งฮาร์ฟอร์ดใช้หลักความมีเหตุมีผลดังกล่าวในการอธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่นอกเหนือไปจากเรื่องทางเศรษฐกิจ

ตัวอย่างของพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่นอกเหนือไปจากเรื่องทางเศรษฐกิจในหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตที่ผู้วิจัยจะนำมากล่าวถึงในงานศึกษานี้ ได้แก่ การตัดสินใจเลือกวิธีการมีเช็กส์ การตัดสินใจก่ออาชญากรรม การตัดสินใจแต่งงานและหย่า และการมีพฤติกรรมเหยียดสีผิวโดยนายจ้าง

### ความมีเหตุผลหมายความว่าอย่างไร

แนวคิดสำคัญที่ฮาร์ฟอร์ดเลือกนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้คนในหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตคือแนวคิดเรื่องความมีเหตุมีผล(rational) ดังที่ฮาร์ฟอร์ดอธิบายไว้ว่า

“ทฤษฎีการตัดสินใจอย่างมีเหตุมีผล(rational choice theory) ผลิตรายการถ่ายเอ็กซเรย์ของชีวิตมนุษย์เมื่ออยู่ในมือนักเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีนี้ก็เหมือนกับเอ็กซเรย์ตรงที่มันไม่ได้บอกเราทุกอย่าง และภาพที่เห็นก็ไม่จำเป็นต้องสวยงามด้วย แต่มันบอกอะไรบางอย่างที่สำคัญ และบางอย่างที่คุณไม่เคยเห็นมาก่อน”(หน้า18)

อย่างไรก็ตามมีข้อที่น่าสังเกตว่าการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในหนังสือเล่มนี้ที่ฮาร์ฟอร์ดพยายามแสดงให้เห็นว่าสามารถใช้เรื่อง “ความมีเหตุมีผล” อธิบายได้นั้น ความมีเหตุมีผลของฮาร์ฟอร์ดในหนังสือเล่มนี้ยังสามารถแยกย่อยได้เป็นสองประเด็น

ประเด็นแรกฮาร์ฟอร์ดอธิบายความว่าความมีเหตุมีผลหมายถึงการที่คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองโดยตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์สูงสุด

ประเด็นที่สองคือคนคำนวณผลดีผลเสียหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับและต้นทุนที่จะเสียไปก่อนที่จะตัดสินใจเลือกกระทำหรือไม่กระทำในทางใด ๆ หรือกล่าวอีกนัยได้ว่าคนตัดสินใจโดยคำนึงถึงผลลัพธ์ที่ดีที่สุดที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง

ฮาร์ฟอร์ดเริ่มต้นให้ผู้อ่านทำความรู้จักกับความมีเหตุมีผลของมนุษย์ด้วยการเปรียบเทียบว่าทฤษฎีการตัดสินใจอย่างมีเหตุมีผลเปรียบเสมือนเครื่องถ่ายภาพเอ็กซเรย์ที่ช่วยทำให้มองเห็นภาพของความจริงที่อาจไม่สวยงามก็ได้ ควรสังเกตด้วยว่าฮาร์ฟอร์ดใช้คำว่า “ความจริง” ซึ่งเป็นการย้ำให้เห็นถึงคำอธิบายแบบเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกที่เชื่อว่าปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมนั้นมี “ความจริง” บางอย่างคอยผลักดันอยู่เบื้องหลังและศาสตร์ของตนสามารถมองเห็น “ความจริง” ที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทางสังคมต่าง ๆ ได้ จากนั้นฮาร์ฟอร์ดจึงอธิบายว่าความมีเหตุมีผลในหนังสือของเขาหมายถึงอะไรด้วยการกล่าวว่า

“คนที่มีเหตุมีผลตอบสนองต่อการแลกเปลี่ยนและแรงจูงใจ เมื่อต้นทุนหรือประโยชน์ของอะไรสักอย่างเปลี่ยนแปลงไป คนก็เปลี่ยนพฤติกรรมตาม คนที่มีเหตุมีผลคิดถึงอนาคตพอ ๆ กับที่คิดถึงปัจจุบัน เวลาที่พวกเขาพยายามคาดเดาผลพวงของการกระทำในโลกอันไม่แน่นอน บางครั้งก็คิดอย่างไม่รู้ตัวด้วย” (หน้า 21)

ข้อความดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนใน 2 ประเด็น กล่าวคือประเด็นแรกฮาร์ฟอร์ดนิยามว่าความมีเหตุมีผลหมายถึงการที่คนจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ประเด็นที่สองความมีเหตุมีผลแบบเศรษฐศาสตร์ในสายตาของฮาร์ฟอร์ดวางอยู่บนวิธีคิดแบบ “ต้นทุนหรือประโยชน์” เพียงแต่ฮาร์ฟอร์ดพยายามอธิบายว่าต้นทุนและผลประโยชน์นั้นมีได้หมายถึงสิ่งที่เป็นตัวเงินเท่านั้น

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

อย่างไรก็ตาม ฮาร์ฟอร์ด อธิบายถึง “ความมีเหตุผล” ในอีกประเด็นหนึ่งด้วย กล่าวคือการตั้งข้อบัพที่สองว่า “ลาสเวกัส ขอบของเหตุผล” ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่าแม้แต่เรื่องของการพนันก็ยังเป็นเรื่องของการใช้เหตุผล ฮาร์ฟอร์ด อธิบายว่า นักพนันที่ติดการพนันประเภทต่าง ๆ ก็ถือเป็นคนที่มีเหตุผล โดยที่ ฮาร์ฟอร์ด อธิบายว่าความมีเหตุผลหมายถึงการที่มนุษย์ “ซังน้ำหนักร” ระหว่างความพอใจและความทุกข์ที่จะได้รับการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อซังน้ำหนักรแล้วพบว่า ความพอใจมีมากกว่าความทุกข์ก็จะกระทำหรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า พฤติกรรมการซังน้ำหนักรระหว่างความพอใจและความทุกข์คือขอบของเหตุผล<sup>4</sup> นักพนันที่ติดการพนันงอมแงมนั้นได้ซังน้ำหนักรแล้วถึงความสุขที่พวกเขาจะได้รับจากการเล่นพนันว่ามีมากกว่าความทุกข์ที่จะได้รับในยามที่ต้องสูญเสียเงินเดิมพัน

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า Logic หรือ ความมีเหตุผลที่ ฮาร์ฟอร์ด ใช้ในการดำเนินเรื่องมีความหมายในสองด้าน ทางหนึ่งหมายถึงการที่ปัจเจกบุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป และในทางที่สองหมายถึงการที่ปัจเจกบุคคลสามารถซังน้ำหนักรระหว่างทางเลือกที่หลากหลายว่าทางใดจะให้ความพอใจสูงสุด ซึ่งเมื่อพิจารณาประเด็นนี้ อย่างละเอียดแล้วก็จะพบว่าคำอธิบายดังกล่าวแทบจะไม่แตกต่างจากการศึกษาแบบจำลองดุลยภาพของตลาดหรือของระบบเศรษฐกิจของเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิก กล่าวคือทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกเห็นว่าหากปล่อยให้ตลาดทำงาน ในที่สุดแล้วตลาดจะสามารถหาจุดดุลยภาพได้ และดุลยภาพนั้นก็จะคงอยู่ตราบเท่าที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบใด ๆ ในระบบ ซึ่งหากเกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้น ในที่สุดแล้วตลาดก็จะสามารถปรับตัวไปหาดุลยภาพจุดใหม่ได้อีกครั้ง และแทบจะไม่มีอะไรแตกต่างเลยกับทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคในหนังสือเรียนเศรษฐศาสตร์จุลภาค ที่จะพยายามศึกษาว่าผู้บริโภคที่อยู่ในดุลยภาพ (ซึ่งหมายถึงได้รับความพอใจสูงสุด) แล้วจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การซื้อสินค้าก็ต่อเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยต่าง ๆ ของผู้บริโภคคนนั้น เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้น (หรือลดลง) สินค้ามีราคาแพงขึ้น (หรือถูกลง)

### การตัดสินใจทำออร์ลันเซีย

ในบทที่หนึ่งของหนังสือที่มีชื่อว่า “แนะนำตรรกะของชีวิต เศรษฐศาสตร์ของเช็กส์ อาชญากรรม และมินนี่เมาส์” ฮาร์ฟอร์ด ใช้พฤติกรรมการตัดสินใจที่จะทำออร์ลันเซียของวัยรุ่นและการตัดสินใจที่จะก่ออาชญากรรมของอาชญากรเป็นกรณีตัวอย่างเพื่ออธิบายให้ผู้อ่านเห็นว่ากรณีทั้งสองที่ดูเหมือนจะไม่เกี่ยวข้องกันเรื่องของความมีเหตุผล ก็สามารถใช้หลักความมีเหตุผลมาอธิบายได้

ในบทที่นี้ ฮาร์ฟอร์ด กล่าวถึงสถานการณ์ของการเพิ่มขึ้นของการทำออร์ลันเซียในหมู่วัยรุ่นอเมริกันในช่วงหลังทศวรรษ 1990 ด้วยความรู้สึกยินดี แตกต่างไปจากคนอื่น ๆ ในสังคมอเมริกาที่มองว่าสถานการณ์ดังกล่าวเป็นปัญหาศีลธรรมตกต่ำในหมู่วัยรุ่น ฮาร์ฟอร์ด มองว่าพฤติกรรมการทำออร์ลันเซียที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลของวัยรุ่นอเมริกันโดยแสดงข้อมูลให้เห็นว่าในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศสหรัฐอเมริกา มีการแพร่ระบาดของโรคเอดส์สูงขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้วัยรุ่นที่มีเหตุผลหันมาทำออร์ลันเซียเพื่อทดแทนการมีเช็กส์แบบธรรมดาเพราะเช็กส์แบบธรรมดา

<sup>4</sup> เป็นที่น่าสังเกตว่าในหนังสือภาควิชาภาษาอังกฤษฮาร์ฟอร์ดตั้งข้อบัพว่า “las Vegas” แต่หนังสือในภาควิชาภาษาไทยผู้แปลตั้งข้อบัพว่า “ลาสเวกัส ขอบของเหตุผล” ซึ่งอาจหมายถึงการที่ผู้แปลมีส่วนช่วยเน้นความคิดเรื่อง “ขอบ” หรือ marginal ซึ่งเป็นแนวคิดหลักของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์มากกว่าออร์ลันโด ฮาร์ฟอร์ด กล่าวว่าเขาไม่ได้คิดไปเองว่าวัยรุ่นมีเหตุผลแต่กล่าวโดยอ้างอิงจากหลักฐาน ซึ่งหลักฐานที่ ฮาร์ฟอร์ด พูดถึงก็คือการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างกฎหมายแจ้งการทำแท้งกับอัตราการเกิดโรคหนองในซึ่งเป็นงานวิจัยของ ธอมัส สตรัทมันด์ และโจนาธาน คลิก<sup>5</sup>

งานวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าในรัฐใดก็ตามของสหรัฐที่มีการใช้กฎหมายแจ้งการทำแท้ง<sup>6</sup> ก็จะมีอัตราการเกิดโรคหนองในลดลงในกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเป็นเช่นนั้นก็เป็นเพราะ ฮาร์ฟอร์ด อธิบายว่ากฎหมายแจ้งการทำแท้งทำให้ต้นทุนของการมีเซ็กส์สูงขึ้น จากการที่วัยรุ่นจะต้องบอกให้ผู้ปกครองรับทราบหากว่าตั้งครรภ์และประสงค์จะทำแท้ง ดังนั้นวัยรุ่นที่มีเหตุผลจึงหันไปใช้ถุงยางอนามัยเพิ่มขึ้นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจ อัตราการเกิดโรคหนองในที่ลดลงโดยเฉพาะในหมู่วัยรุ่นจึงเป็นผลพลอยได้จากกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวมีผลกับวัยรุ่นเท่านั้น อัตราการเกิดโรคหนองในในหมู่ผู้ใหญ่จึงไม่ได้ลดลงตามไปด้วย เพราะกฎหมายฉบับนี้จึงทำให้ต้นทุนการมีเซ็กส์โดยไม่ใส่ถุงยางอนามัยของวัยรุ่นจึงเพิ่มขึ้นในขณะที่ต้นทุนการมีเซ็กส์โดยไม่ใส่ถุงยางอนามัยของผู้ใหญ่มิได้เพิ่มขึ้น อัตราการเกิดโรคหนองในของผู้ใหญ่จึงไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของวัยรุ่นอันเนื่องมาจากกฎหมายแจ้งการทำแท้งจึงเป็นสิ่งที่ ฮาร์ฟอร์ด ชี้ให้เห็นว่านี่คือพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น

### การตัดสินใจก่ออาชญากรรม

ในทำนองเดียวกับการอธิบายว่าวัยรุ่นมีเหตุผล ฮาร์ฟอร์ด ยกตัวอย่างงานศึกษาของ สตีเวน เลวิตต์<sup>7</sup> ที่สนับสนุนความเห็นของ แกรี เบ็คเกอร์ ที่กล่าวว่าอาชญากรรมมีเหตุผล เลวิตต์ ใช้สถิติของการก่ออาชญากรรมของผู้ที่เป็นวัยรุ่นและผู้ที่เป็นผู้ใหญ่มาเปรียบเทียบในสหรัฐอเมริกาเป็นหลักฐานอ้างอิง โดยเขาชี้ให้เห็นว่าในรัฐที่กฎหมายสำหรับผู้เยาว์มีความรุนแรงน้อยกว่าผู้ใหญ่มาก ๆ วัยรุ่นในรัฐนั้นจะมีสถิติการก่ออาชญากรรมมากกว่าในรัฐที่กฎหมายสำหรับผู้เยาว์มีความรุนแรงใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ นอกจากนั้นในรัฐที่กฎหมายสำหรับผู้เยาว์มีความรุนแรงใกล้เคียงกับกฎหมายผู้ใหญ่ สถิติการก่ออาชญากรรมของผู้ที่เพิ่งจะบรรลุนิติภาวะจะใกล้เคียงกับสถิติการก่ออาชญากรรมของผู้เยาว์ ในขณะที่รัฐที่กำหนดให้กฎหมายสำหรับผู้เยาว์มีความรุนแรงน้อยกว่าผู้ใหญ่มาก ๆ ในรัฐดังกล่าวสถิติการก่ออาชญากรรมของผู้ที่เพิ่งจะบรรลุนิติภาวะจะลดน้อยลงอย่างมีนัยยะสำคัญเมื่อเทียบกับสถิติการก่ออาชญากรรมของวัยรุ่นที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ฮาร์ฟอร์ด จึงสรุปว่าอาชญากรรมนั้นปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปซึ่งในที่นี้หมายถึงความรุนแรงของบทลงโทษที่เปลี่ยนไปเมื่ออาชญากรเปลี่ยนจากผู้เยาว์เป็นผู้ใหญ่ ความว่า

“อาชญากรอาจเป็นคนที่โหดเหี้ยมและไร้สำนึกผิด แต่อาชญากรจำนวนมากไม่ใช่ไม่แยแสต่อ “ความทุกข์จากการถูกจองจำ” ไม่ว่าเรือนจำจะมีข้อเสียอื่น ๆ อย่างไร มันก็ช่วยลดอาชญากรรม เพราะถ้าระบบเรือนจำมีความน่าเกรงขามเพียงพอ อาชญากรรมก็จะมีแนวโน้มที่จะลดลง” (หน้า 47)

<sup>5</sup> ผู้สนใจสามารถอ่านงานวิจัยเล่มดังกล่าวเพิ่มเติมได้จาก Jonathan Klick and Thomas Stratman. *Abortion Access and Risky Sex among Teens : Parental Involvement Laws and Sexuality Transmitted*, ' FSU College of Law, Public Law Research Paper No.175, 3 October 2005.

<sup>6</sup> หมายถึงกฎหมายที่กำหนดว่าหากวัยรุ่นจะทำแท้งจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองก่อน

<sup>7</sup> ผู้สนใจสามารถอ่านงานวิจัยเล่มดังกล่าวเพิ่มเติมได้จาก Steven Levitt. *Juvenile Crime and Punishment*. *Journal of Political Economy*, Vol. 106, No. 6 (December 1998), pp. 1156-1185

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

อีกกรณีหนึ่งเรื่องการก่ออาชญากรรมของอาชญากรปรากฏอยู่ในเนื้อหาของบทที่ 5 ที่มีชื่อว่า “ในละแวกบ้าน เศรษฐศาสตร์ของการไม่ถูกแทงข้างถนน” ฮาร์ฟอร์ด ยกตัวอย่างบุคคลสองคนคือ มาร์กาเร็ต มุลเลอร์ และซาราห์ สเตฟาเน็ก จากสองกรณีที่มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือบุคคลทั้งสองถูกอาชญากรทำร้าย แต่ผลของเหตุการณ์ทั้งสองมีความแตกต่างกัน มาร์กาเร็ต มุลเลอร์ ถูกทำร้ายจนถึงแก่ความตายเพราะไม่มีใครเข้ามาช่วยเหลือเนื่องจากเหตุเกิดในที่เปลี่ยว แต่ ซาราห์ สเตฟาเน็ก รอดชีวิตเพราะมีคนในละแวกนั้นเข้ามาให้การช่วยเหลือได้ทันเวลาที่ การที่ มาร์กาเร็ต มุลเลอร์ ไม่มีใครเข้ามาช่วยเหลือนั้นมิได้เป็นเพราะบุคลิกส่วนตัวของเธอว่าเป็นคนไม่น่าคบหา แต่เป็นเพราะเธอถูกทำร้ายขณะวิ่งออกกำลังกายในสวนสาธารณะ วิทอเรียที่ปราศจากผู้คน ในขณะที่ ซาราห์ สเตฟาเน็ก ถูกจู่โจมบนถนนที่มีผู้คนพลุกพล่าน

ฮาร์ฟอร์ด อธิบายว่าสภาพแวดล้อมของสถานที่เกิดเหตุมีความสำคัญยิ่งในการส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ หากที่เกิดเหตุเป็นที่เปลี่ยวที่มีผู้คนสัญจรไปมาน้อยหรือเป็นบริเวณที่มีตึกสูงอยู่เป็นจำนวนมากอาชญากรมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในการก่ออาชญากรรมโดยไม่มีคนพบเห็น ตรงกันข้ามหากสถานที่ก่อเหตุเป็นแหล่งชุมชนที่มีร้านค้าและมีผู้คนสัญจรไปมาอยู่เสมอก็มีโอกาสค่อนข้างน้อยที่อาชญากรจะก่ออาชญากรรมโดยไม่มีคนพบเห็น ฮาร์ฟอร์ด จึงเสนอว่าเนื่องจากอาชญากรก็เป็นมนุษย์ที่มีเหตุผลเช่นเดียวกับมนุษย์คนอื่น ๆ ทั่วไป เมื่ออาชญากรจะก่ออาชญากรรม พวกเขาก็พิจารณาปัจจัยต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล หากโอกาสในการถูกจับได้มีมากกว่าโอกาสที่จะรอด พวกเขาก็จะไม่ก่ออาชญากรรม ดังนั้นหากต้องการป้องกันไม่ให้เกิดเหตุอาชญากรรมขึ้น ก็จะต้องปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้มีความปลอดภัยเพื่อสร้างต้นทุนให้อาชญากรต้องพิจารณาก่อนที่จะลงมือก่ออาชญากรรม

### การตัดสินใจแต่งงานและหย่าร้าง

การแต่งงานและการหย่าร้างน่าจะเป็นหัวข้อที่อยู่ห่างไกลจาก “เศรษฐศาสตร์” มากที่สุดหัวข้อหนึ่ง เมื่อพูดถึงการแต่งงานคนส่วนใหญ่ก็ต้องนึกถึงเรื่องของความรักและหากเกิดการหย่าร้างขึ้น ผู้คนก็ย่อมจะอธิบายว่าหากไม่เป็นเพราะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายหมดรักกันแล้ว ก็น่าจะต้องเป็นเพราะมีมือที่สามเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเป็นแน่แท้ แต่ ฮาร์ฟอร์ด ชี้ชวนให้ผู้อ่านของเขาลองมองในอีกแง่มุมหนึ่งว่า ตัวเลขของการแต่งงานที่น้อยลงและอัตราการหย่าร้างที่เพิ่มสูงขึ้นตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาเป็นผลพวงของการที่ผู้คนตัดสินใจอย่างมีเหตุผลเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ฮาร์ฟอร์ด เริ่มต้นอธิบายประเด็นเรื่องอำนาจต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงว่าเป็นผลมาจากจำนวนของผู้ชายและผู้หญิงที่ไม่สมดุลงันโดยใช้ “โมเดลซูเปอร์มาร์เก็ตการแต่งงาน”

คุณภาพเริ่มต้นของโมเดลซูเปอร์มาร์เก็ตการแต่งงานอยู่ที่สถานการณ์ที่มีผู้ชายและผู้หญิงจำนวนยี่สิบคนเท่ากัน ในสถานที่แห่งหนึ่ง ทุกคนจะได้รับข้อมูลว่าผู้ชายและผู้หญิงที่จับคู่กันได้จะเดินออกจากสถานที่แห่งนี้ไปจะได้รับเงินคู่ละหนึ่งร้อยปอนด์ไปแบ่งกัน ฮาร์ฟอร์ด ยืนยันว่าผู้ชายยี่สิบคนจะจับคู่กับผู้หญิงยี่สิบคนและเดินออกไปรับเงินหนึ่งร้อยปอนด์ซึ่งหากไม่มีข้อกำหนดอื่นใด ผู้ชายและผู้หญิงก็จะแบ่งเงินกันคนละห้าสิบปอนด์

หลังจากนั้น ฮาร์ฟอร์ด ลองสมมติสถานการณ์ที่ผู้ชายหนึ่งคนหายไปทำให้เหลือผู้ชายเพียงแค่สิบเก้าคนในสถานที่แห่งนั้น แต่ผู้หญิงยังคงมีจำนวนเท่าเดิม คำอธิบายแบบเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกเริ่มต้นทำงานด้วยการบอกว่าผู้หญิงคนหนึ่งที่ไม่ต้องการกลับบ้านมือเปล่าจะเสนออย่างเป็นทางการเป็นเหตุเป็นผลว่าตนพร้อมจะแบ่งเงินให้ผู้ชายคนใดก็ได้ในสัดส่วนที่มากกว่าที่เธอจะได้รับ นั่นก็คือเธอจะยอมรับเงินเพียงแค่ 40 ปอนด์ และให้ผู้ชายที่มาจับคู่กับเธอรับเงิน 60 ปอนด์ไป ฮาร์ฟอร์ด

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

บอกเราต่ออีกว่าผู้หญิงอีก 19 คนที่มีเหตุผลก็จะทำแบบเดียวกันด้วยการบอกว่าพวกเธอก็พร้อมที่จะรับเงินส่วนแบ่งน้อยกว่านั้นอีก เช่น 30 ปอนด์ก็เพียงพอแล้ว และให้ผู้ชายรับเงินไปเลยถึง 70 ปอนด์ ฮาร์ฟอร์ด ปิดท้ายอย่างมีเหตุผลว่าสุดท้ายแล้วผู้หญิงทั้ง 20 คนจะแข่งกันลดส่วนแบ่งของตนเองลงเรื่อย ๆ เพราะไม่ต้องการเป็นผู้ที่ไร้คู่และต้องกลับบ้านโดยไม่มีเงินติดมือเลย ในที่สุดราคาของผู้หญิงจะลดลงเหลือต่ำสุดเพียงแค่หนึ่งเพนนี เพราะหนึ่งเพนนีย่อมดีกว่าศูนย์ ในขณะที่ผู้ชายจะได้เงินไป 99.99 ปอนด์

ย้อนกลับมาสู่โลกแห่งความเป็นจริง ฮาร์ฟอร์ด อธิบายว่าในปัจจุบันมีเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้หญิงมีอำนาจต่อรองน้อยลงไม่ต่างจากโมเดลตลาดชุปเปอร์มาร์เก็ตการแต่งงาน ซึ่งอำนาจต่อรองของผู้หญิงที่มีน้อยลงนั้นถูกอธิบายว่าเป็นผลมาจากการผลิตยาคุมกำเนิด

ฮาร์ฟอร์ด อธิบายว่ายาคุมกำเนิดเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเพราะผู้ชายและผู้หญิงจะสามารถมีเพศสัมพันธ์ได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่องการตั้งครรภ์ ฮาร์ฟอร์ดจึงสรุปความว่า “ผู้หญิงช่างเลือก” จะตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบเรื่องอำนาจต่อรองยิ่งขึ้นไปกว่าเดิมอีก หลังจากที่ต้องเสียเปรียบเพราะผู้หญิงมีจำนวนมากกว่าผู้ชายอยู่แล้ว ความว่า

“ผู้หญิงช่างเลือกเป็นฝ่ายโชคร้าย เพราะการที่มีหญิงอื่นที่ตามใจผู้ชายง่ายกว่าบั่นทอนอำนาจการต่อรองของผู้หญิงช่างเลือก และแปลว่าผู้ชายยังมีแรงจูงใจที่จะแต่งงานน้อยลง ผู้ชายบางคนจะตั้งใจไม่แต่งงานเลย เพราะรู้สึกวุ่นวายเกินไปแบบเพลย์บอยตอบโต้พวกเขาได้ทุกอย่างแล้ว ผู้ชายคนอื่นอาจจะชะลอการแต่งงานออกไปจนถึงวัยกลางคน ทั้งหมดนี้ทำให้อุปทานชายโสดที่อยากแต่งงานลดลงและเพิ่มอำนาจต่อรองของผู้ชาย” (หน้า 117)

ฮาร์ฟอร์ด อธิบายต่อว่าผลกระทบของยาคุมกำเนิดยังไม่หยุดอยู่แค่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการแต่งงานแต่ยังรวมไปถึงพฤติกรรมในการหย่าร้างด้วย กล่าวคือเมื่อมียาคุมกำเนิดผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะสามารถเลือกได้ว่าจะมีลูกหรือไม่ หรือจะมีลูกกี่คน ซึ่งนั่นย่อมทำให้ผู้หญิงมีโอกาสออกจากบ้านไปทำงานได้มากกว่าในอดีต<sup>8</sup> การออกจากบ้านไปทำงานย่อมหมายถึงการมีรายได้และสามารถเลี้ยงตัวเองได้ สถานการณ์ดังกล่าวนี้จึงทำให้ผู้หญิงมีทางเลือกมากขึ้นเมื่อมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว เนื่องจากผู้หญิงสามารถที่จะตัดสินใจหย่าร้างได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่องการหาเลี้ยงชีพหลังการหย่า

นอกจากเรื่องของผลกระทบของยาคุมกำเนิดแล้ว ฮาร์ฟอร์ด ยังชี้ให้เห็นว่าตัวเลขของการหย่าร้างที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ นั้นเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเทคโนโลยี ความว่า

“สิ่งที่ขัดขวางการปฏิวัติการหย่าคือพลังทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานกว่านั้น นั่นคือการพึ่งพิงของการแบ่งงานกันทำที่ อัดัม สมิธ ค้นพบ ตอนต้นทศวรรษที่ยี่สิบการทำงานบ้านต้องใช้เวลามากมายชั่วโมง และมีแต่ผู้หญิงแต่งงานแล้วที่อยากจนชั้นแค้นที่สิ้นหวังที่สุดเท่าที่ทำงานมีรายได้ เมื่อเวลาผ่านไปหลายทศวรรษ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีทำให้งานบ้านใช้เวลาอันน้อยลงมาก ทำให้เป็นเรื่องง่ายและธรรมดาสำหรับผู้หญิงที่มีอายุหน้อยจะเข้าสู่ตลาดแรงงานเมื่อลูก ๆ ของเธอเติบโตเป็นผู้ใหญ่กันหมดแล้ว และเธอไม่ต้องง่วนอยู่กับการดูแลบ้าน... การหย่ายังเป็นเรื่องยากลำบากทางการเงิน แต่มันไม่ใช่การฆ่าตัวตายทางเศรษฐกิจอีกต่อไป...” (หน้า 125-126)

<sup>8</sup> เป็นคำอธิบายในลักษณะเดียวกับการอธิบายสาเหตุที่ทำให้เศรษฐกิจจีนเติบโตว่าส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายลูกคนเดียวของรัฐบาลจีนที่ทำให้ผู้หญิงสามารถกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ง่ายขึ้นดังได้กล่าวถึงไปแล้วในบทที่ 5 ของรายงานวิจัยนี้

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

จากคำอธิบายเหล่านี้ทั้งหมด ฮาร์ฟอร์ด จึงกล่าวได้อย่างมั่นใจและขัดถ้อยขัดคำวาสถิติการหย่าร้างที่เพิ่มสูงขึ้นนั้น เป็นผลมาจากความมีเหตุมีผลของมนุษย์ ความว่า “อัตราการหย่าร้างที่สูงขึ้นไม่ได้เกิดจากจิตวิทยาของความรักที่เปลี่ยนไป มันเป็นการตอบสนองที่มีเหตุมีผลต่อแรงจูงใจที่เปลี่ยนไปต่างหาก” (หน้า 127)

### การเหยียดสีผิวของนายจ้างที่มีเหตุผล

เช่นเดียวกับการแต่งงานที่กล่าวถึงไปในหัวข้อก่อนหน้านี้ การเหยียดสีผิวเป็นประเด็นที่ผู้คนทั่วไปเห็นว่าเป็นเรื่องของอคติส่วนตัวของบุคคลมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของการใช้เหตุใช้ผล แต่ ฮาร์ฟอร์ด ก็สามารถอธิบายได้ว่าบางครั้งหรืออาจจะหลายครั้งด้วยที่นายจ้างที่มีเหตุผลก็สามารถเหยียดสีผิวได้เช่นกัน ฮาร์ฟอร์ด เรียกพฤติกรรมของนายจ้างในกรณีเช่นนี้ว่า การเหยียดผิวที่มีเหตุผล

ฮาร์ฟอร์ด อธิบายว่าการเหยียดผิวที่มีเหตุผลคือการที่นายจ้างใช้เหตุใช้ผลในการเลือกรับพนักงานด้วยการประหยัดต้นทุนโดยไม่เสียเวลาพิจารณาใบสมัครของผู้สมัครผิวดำ<sup>9</sup> การไม่พิจารณาใบสมัครของผู้สมัครผิวดำไม่ได้เป็นเพราะนายจ้างมีอคติต่อผู้สมัครผิวดำหรือไม่ชอบผู้สมัครผิวดำเป็นการส่วนตัว แต่เป็นเพราะบริษัทมีข้อมูลเชิงสถิติที่แสดงให้เห็นว่าผู้สมัครผิวดำมีแนวโน้มที่จะมีการศึกษาต่ำและเมื่อรับเข้ามาทำงานก็จะสร้างปัญหาให้กับบริษัทมากกว่าผู้สมัครที่เป็นคนผิวขาว ดังนั้นหากบริษัทมีคนผิวขาวสมัครให้เลือกอย่างเพียงพอแล้ว บริษัทจึงไม่มีเหตุผลในการเสียเวลาพิจารณาใบสมัครของผู้สมัครผิวดำ

ด้วยเหตุนี้ ฮาร์ฟอร์ด ชี้ให้เห็นว่าการเหยียดผิวที่มีเหตุผลเช่นนี้จะดำรงอยู่ไปได้ยาวนานเพราะมันทำให้บริษัทมีผลประกอบการที่ดีเนื่องจากสามารถประหยัดต้นทุนในการรับสมัครพนักงาน ในทางตรงกันข้ามกับการเหยียดผิวแบบอคติที่จะไม่สามารถคงอยู่ไปได้ยาวนานเพราะจะทำให้บริษัทเสียเปรียบคู่แข่งที่ไม่เหยียดผิวเพราะบริษัทที่ไม่เหยียดสีผิวอาจรับผู้สมัครผิวดำที่มีความสามารถเข้าไปทำงานด้วย

### อธิบายประวัติศาสตร์ด้วยแนวคิดเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก

หากนักประวัติศาสตร์อ่านหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตจนจบถึงบทสุดท้ายที่มีข้อบทว่าหนึ่งล้านปีของตวรรษ พวกเขาจะต้องทำอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างนั่งหัวเราะอย่างขบขันกับคำอธิบายของ ฮาร์ฟอร์ด หรือไม่ก็โยนตำราสำหรับตำราทางประวัติศาสตร์ของตนทิ้งเพราะหันไปศรัทธาคำอธิบายแบบเศรษฐศาสตร์แทน เนื่องจาก ฮาร์ฟอร์ด กล่าวว่าสามารถอธิบายพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติได้จาก “ปฏิกริยาพื้น ๆ ต่อแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์” (หน้า 274)

ในบทที่ 9 ของหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิต ฮาร์ฟอร์ด ไม่เพียงแต่พยายามชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ทั้งของสำนักคลาสสิกและนีโอคลาสสิกเป็นเครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพอย่างยิ่งในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและส่งเสริมความกินดีอยู่ดีของผู้คน แต่ ฮาร์ฟอร์ด ก้าวไปไกลถึงขนาดที่พยายามจะอธิบายพัฒนาการของมนุษยชาติโดยใช้แนวคิดของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก ฮาร์ฟอร์ด อธิบายว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่มีเหตุมีผลและพฤติกรรมการแข่งขันกันทำนั้นเป็นสิ่งที่มีความพร้อมกับการถือกำเนิดของมนุษยชาติที่เรียกว่า โฮโมเซเปียนส์ แม้ ฮาร์ฟอร์ด จะบอกกับผู้อ่านของเขานี้เป็นเพียงแค่การคาดคะเน แต่ ฮาร์ฟอร์ด ก็คาดคะเนอย่างกล้าหาญชาญชัยว่า การที่ โฮโมเซเปียนส์ สามารถเอาชนะและทำให้นีแอนเดอร์

<sup>9</sup> กรณีตัวอย่างนี้เป็นบริบทแบบตะวันตก ซึ่งในกรณีของประเทศไทยอาจเทียบเคียงได้กับการที่เคยปรากฏข่าวว่าบริษัทบางแห่งไม่รับพิจารณาใบสมัครงานของผู้สมัครที่จบการศึกษาจากบางมหาวิทยาลัย

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ทล สุญลันเผ่าพันธุ์ได้ทั้ง ๆ ที่ นี่แอนเดอร์ทล แข็งแรงกว่าและฉลาดกว่าก็เป็นเพราะว่า ความมีเหตุมีผลและการแบ่งงานกันทำ เป็น “ธรรมชาติ” ของสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวกันก็คือนมนุษย์ ในขณะที่สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เช่น นี่แอนเดอร์ทล ไม่มีสิ่งนี้ ความว่า

“การคาดคะเนอันน่าทึ่งที่อุบัติขึ้นจากมุมมองว่าประวัติศาสตร์มีเหตุมีผลนั้น เสนอว่านี่ แอนเดอร์ทล เสียโอกาสจากการไม่มีสถาบันทางเศรษฐกิจที่สำคัญสถาบันหนึ่ง ที่เราได้สำรวจคุณค่าของมันต่อคนธรรมดาในบทก่อนหน้านี้ไปแล้ว สถาบันดังกล่าวคือ การแบ่งงานกันทำ” (หน้า 287)

ถัดมา ฮาร์ฟอร์ด อธิบายเหตุการณ์ในยุคอาณานิคม ฮาร์ฟอร์ด สามารถอธิบายได้อย่างราบรื่นว่ามนุษย์นั้นมีพฤติกรรม ที่มีเหตุมีผลดังนั้นในช่วง ค.ศ. 1500-1800 ชาวยุโรปจึงทำการค้าข้ามแอตแลนติกกับประเทศต่าง ๆ ที่อยู่อีกฟากหนึ่งของมหาสมุทรแอตแลนติก ทำให้เศรษฐกิจของยุโรปตะวันตกเติบโตแซงหน้ายุโรปตะวันออกที่ไม่สามารถกระทำเช่นเดียวกันได้ เนื่องจากมีภูมิศาสตร์อยู่ในอีกฟากฝั่งของแผ่นดิน ความว่า “ประเทศในยุโรปตะวันออกเสียโอกาส เมืองท่าชายขอบแอตแลนติกเติบโตอย่างก้าวกระโดด ขณะที่เมืองท่าชายขอบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนไม่เติบโตเช่นนั้น” (หน้า 278)

ฮาร์ฟอร์ด อธิบายว่าสาเหตุที่การค้าข้ามแอตแลนติกทำให้เศรษฐกิจของยุโรปตะวันตกเติบโตก็ไม่ใช่อะไรอื่นแต่มาจาก ความมีเหตุมีผลของชาวยุโรป ความว่า

“แทนที่จะส่งนักบุกเบิกไปยังดินแดนที่มีโรคเขตร้อนอันน่าหวาดหวั่น ชาวยุโรปตัดสินใจอย่างเหี้ยมโหดกว่า แต่ก็เห็นแก่ตัวอย่างมีเหตุมีผล ในการจัดตั้งการค้าทางขึ้นในดินแดนเหล่านั้น<sup>10</sup> และก่อตั้งระบบเศรษฐกิจป่าเถื่อนที่ออกแบบมาซูดรีดทรัพยากรและชนพื้นเมือง หรือกอบโกยทองคำและงาช้างให้ได้มากที่สุดภายในเวลาที่สั้นที่สุด” (หน้า 283)

ฮาร์ฟอร์ด ไม่เพียงอธิบายว่าทฤษฎีพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์เรื่องการแบ่งงานกันทำสามารถทำให้ โฮโมเซเปียนเอชนะ นี่แอนเดอร์ทล ได้และความมีเหตุมีผลของมนุษย์ชาวยุโรปก็ทำให้เศรษฐกิจของยุโรปตะวันตกเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ในช่วง ค.ศ. 1500-1800 ด้วยการค้าทางและซูดรีดทรัพยากรจากอาณานิคม สุดท้าย ฮาร์ฟอร์ด ยังอธิบายอย่างกล้าหาญชาญชัยอีกครั้งว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมานั้นมิได้เป็นเพราะโลกได้ให้กำเนิดอัจฉริยะทางวิทยาศาสตร์อย่าง กาลิเลโอ คูรี หรือ เอดิสัน หรือไม่ได้เป็นเพราะนักวิทยาศาสตร์อัจฉริยะคนใด แต่เป็นเพราะการตอบสนองต่อแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์พื้น ๆ ที่มีเหตุมีผลและวางแผนอย่างรอบคอบ ความว่า

“อับราฮัม ดาร์บี้ เดินทางมาถึงเมืองโคลบูกเดลด้วยความมุ่งมั่นว่าผลิตเหล็กราคาถูกลงด้วยการใช้ถ่านหินในรูปถ่านโค้ก เป็นเชื้อเพลิง ความสำเร็จของเขาเป็นรากฐานของการปฏิวัติอุตสาหกรรม... นี่คือนะกายแห่งอัจฉริยะภาพหรือเปล่านั้น หรือเป็นชัยชนะของวินัยในการทำงานของคริสนิกายเคเวเกอร์ที่ดาร์บี้นับถือ ผนวกกับความกล้าได้กล้าเสียของผู้ประกอบการแบบอังกฤษที่ใช้การได้จริง

เปล่าเลย นักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ โรเบิร์ต อัลเลน<sup>11</sup> ชี้ให้เห็นว่าสิ่งประดิษฐ์ที่เปลี่ยนโลกของ ดาร์บี้ เป็นเพียงปฏิกริยาพื้น ๆ ต่อแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์” (หน้า 274)

<sup>10</sup> หมายถึงดินแดนในทวีปอเมริกาใต้ อธิบายเพิ่มเติมโดยผู้วิจัย

<sup>11</sup> ผู้สนใจประเด็นนี้โดยละเอียดสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จาก Robert C. Allen. *Global Economic History: A Very Short Introduction*.

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

อย่างไรก็ตามแม้ ฮาร์ฟอร์ด จะพยายามอธิบายกับผู้อ่านของเขาว่าคำอธิบายเรื่องพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไม่มีอะไรที่ซับซ้อนมากไปกว่า “ปฏิกริยาพื้น ๆ ต่อแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์” แต่ ฮาร์ฟอร์ด ก็ยังหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกล่าวถึงเรื่องสถาบันทางเศรษฐกิจและสถาบันทางการเมือง ซึ่งแม้จะไม่ชัดเจนนักว่า ฮาร์ฟอร์ด ใช้เกณฑ์ใดในการแบ่งว่าสิ่งใดคือสถาบันทางเศรษฐกิจและสิ่งใดคือสถาบันทางการเมือง แต่ก็พอจะสรุปความได้ว่าสถาบันดังกล่าวทั้งสองนั้นประกอบไปด้วยกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในความหมายว่าใครเป็นผู้ประกอบการผลตอบแทนย่อมเป็นของคนคนนั้นและหลักนิติรัฐในความหมายว่ามีการบังคับใช้กฎหมายที่ชัดเจนแน่นอนไม่เลือกปฏิบัติและไม่เปลี่ยนแปลงไปเปลี่ยนมา ซึ่งทั้งสองสิ่งดังกล่าวนี้มีใช้ “ธรรมชาติ” ของมนุษย์ หากแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ฮาร์ฟอร์ด กล่าวถึงการสร้างสถาบันทั้งสองไว้ในหลายโอกาส ตัวอย่างเช่น

“อาเซโมกลู จอห์นสัน และโรบินสัน<sup>12</sup> เสนอว่าประโยชน์หลักของการค้าข้ามแอตแลนติกคือประโยชน์ทางอ้อม มันจัดวางระบบการเมืองของประเทศยุโรปตะวันตกให้สอดคล้องกันและเปิดโอกาสใหม่ ๆ ให้กับชนชั้นพ่อค้าที่กำลังโต มันทำให้พวกเขาแข็งแกร่งขึ้นและดังนั้นจึงเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับสิ่งที่พวกเขาเห็นคุณค่าไม่ว่าจะเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลที่มั่นคง หลักนิติรัฐ และการเสียภาษีระดับปานกลางที่คาดเดาได้ล่วงหน้า (แน่นอน ทาสมีประสบการณ์ที่แตกต่างจากนี้มาก)” (หน้า 279) และ

“อาณานิคมที่มีประชากรไปตั้งรกรากไม่ว่าจะเป็น นิวซีแลนด์ แคนาดา สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียล้วนกลายเป็นประเทศที่เสรีที่มีสถาบันการเมืองค่อนข้างดี ที่ถูกออกแบบมาคุ้มครองทรัพย์สินส่วนบุคคลและรักษากฎหมาย ระบบเศรษฐกิจที่เป็นนิคมเพาะปลูก (plantation Economies) กลายเป็นประเทศที่มีสถาบันการเมืองที่ถูกออกแบบมาขูดรีดเงินทุกบาททุกสตางค์ในระยะสั้นจากประชาชนไปสู่มือของผู้มีอำนาจ” (หน้า 284)

### บทวิเคราะห์และบทสรุป

เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการตั้งข้อสังเกตการนำแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกไปอธิบายประเด็นทางสังคม รวมถึงการอธิบายเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์หรือที่งานวิจัยนี้เรียกว่าจักรวรรดินิยมทางเศรษฐศาสตร์ในหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิต เพื่อชี้ให้เห็นถึงสองประเด็นที่สำคัญคือความไม่สมเหตุสมผลของการอ้างเหตุผลและการลดทอนปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความสำคัญ

สำหรับประเด็นแรกเรื่องความไม่สมเหตุสมผลของการอ้างเหตุผล สามารถยกตัวอย่างหนึ่งมาจากเรื่องที่ ฮาร์ฟอร์ด อธิบายว่าการที่ออร์ลีนส์แพร่ระบาดในหมู่ยูนอเมริกานั้นมีสาเหตุมาจากความมีเหตุผลของยูนอเมริกาน ฮาร์ฟอร์ด หยิบยกงานวิจัยของ สตรัทมันด์ เพื่อแสดงให้เห็นว่ายูนอเมริกานมีพฤติกรรมที่มีเหตุผลเพราะยูนอเมริกานตอบสนองต่อต้นทุนของการมีเชื้อที่เพิ่มขึ้นด้วยการเปลี่ยนพฤติกรรมไปใช้ถุงยางอนามัยในการมีเชื้อเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย แต่เมื่อพิจารณาคำอธิบายของ ฮาร์ฟอร์ด อีกครั้งก็จะพบว่าคำอธิบายเรื่องยูนอเมริกานมีเหตุผลจึงเปลี่ยนพฤติกรรมไปทำออร์ลีนส์แทนเชื้อแบบธรรมดาตามที่ ฮาร์ฟอร์ด อธิบายนั้นเป็นคำอธิบายที่ไม่สมเหตุสมผล เพราะงานวิจัยของ สตรัทมันด์ ระบุว่ายูนอเมริกานผู้มีเหตุผลหันไปใช้ถุงยางอนามัยมากขึ้นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ แต่ ฮาร์ฟอร์ด กลับบอกว่าการทำ

<sup>12</sup> ผู้สนใจประเด็นนี้โดยละเอียดสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จาก Acemoglu, Daron, Simon Johnson, and James A. Robinson. 2001. "The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation." *American Economic Review* 91 (5): 1369–1401.

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

ออร์ลันโดของวัยรุ่นอเมริกันเป็นผลมาจากต้นทุนของการมีเช็กส์เพิ่มขึ้นวัยรุ่นอเมริกันจึงหันมาทำออร์ลันโดแทน คำอธิบายทั้งสองจึงขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิง เพราะเมื่อดูอย่างอนามัยสามารถป้องกันได้ทั้งโรคติดต่อและการตั้งครรภ์ วัยรุ่นอเมริกันผู้มีเหตุผลก็ควรเลือกใช้ดูอย่างอนามัยโดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนพฤติกรรมไปทำออร์ลันโดแทนการมีเช็กส์จริงอย่างที่ ฮาร์ฟอร์ดอธิบาย ดังนั้นการแพร่ระบาดของออร์ลันโดในหมู่วัยรุ่นอเมริกันจึงไม่เกี่ยวข้องกับการมีเหตุผลของวัยรุ่นอเมริกันอย่างที่ ฮาร์ฟอร์ด อธิบายแต่อย่างใด

ตัวอย่างที่สองของการอ้างเหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผลมาจากเรื่องโมเดลซูปเปอร์มาร์เก็ตการแต่งงาน สิ่งที่ ฮาร์ฟอร์ดอธิบายถึงโมเดลซูปเปอร์มาร์เก็ตการแต่งงานอาจดูสมจริงที่ว่าผู้หญิงที่มีเหตุผลจะยอมรับเงินเพียง 1 เพนนี ดีกว่าจะต้องกลับบ้านมือเปล่าโดยไม่ได้อะไรเลย แต่ ฮาร์ฟอร์ด (อาจแกล้ง) ลืมอธิบายต่อไปให้จบด้วยว่า ในเมื่อผู้หญิงทุกคนยอมรับเงินเพียง 1 เพนนี เหมือนกันหมดทุกคนแล้ว ผู้หญิงคนใดเล่าที่จะเป็นคนทีกลับบ้านมือเปล่าเพราะไม่ถูกผู้ชายคนใดเลือกเลย และด้วยเหตุใดผู้ชายทุกคนจึงเห็นตรงกันว่าไม่ควรเลือกจับคู่กับผู้หญิงคนดังกล่าวนี้ทั้ง ๆ ที่เธอไม่ได้ตั้งเงื่อนไขแตกต่างไปจากผู้หญิงอีก 19 คนเลย ดังนั้น ฮาร์ฟอร์ด อาจไม่ได้ลืมอธิบายเรื่องนี้ให้กับผู้อ่านของเขา แต่เป็นเพราะโมเดลซูปเปอร์มาร์เก็ตการแต่งงานมีปัญหาในการให้เหตุผลในตัวเองเพราะสุดท้ายแล้วการที่ผู้หญิงคนใดจะไม่ถูกเลือกก็เป็นเพราะปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เรื่องเงินตามที่ ฮาร์ฟอร์ด อธิบายด้วยข้อสมมุติแบบเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก

ประเด็นที่สองคือการลดทอนความสำคัญของปัจจัยอื่น ๆ นอกจากปัจจัยเรื่องผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงิน จากกรณีตัวอย่างเดิมเรื่องซูปเปอร์มาร์เก็ตการแต่งงาน การที่ ฮาร์ฟอร์ด ยกตัวอย่างโมเดลซูปเปอร์มาร์เก็ตการแต่งงานเพื่ออธิบายเรื่องความไม่สมมูลของจำนวนเพศชายและเพศหญิงที่จะส่งผลต่ออำนาจต่อรองจนทำให้ผู้หญิงทุกคนจะต้องยอมรับเงินเพียงแค่ 1 เพนนี และปิดท้ายด้วยการยอมรับว่าโมเดลนี้มีลักษณะ “ขาว-ดำ” เกินไป ซึ่งหมายถึงว่าในโลกแห่งความเป็นจริงคำอธิบายจะไม่ง่ายเช่นนี้ แต่ ฮาร์ฟอร์ด ก็ย้ำว่าปัจจัยพื้นฐานที่ค้นพบจากโมเดลนี้ทำงานในโลกจริงด้วยเช่นกัน เทคนิคการยอมรับความไม่สมจริงแต่บอกว่าความไม่สมจริงนั้นไม่สำคัญหรือไม่ได้ทำให้สาระสำคัญของการค้นพบเปลี่ยนแปลงไปเป็นเทคนิคที่ถูกใช้เสมอในการอธิบายแบบนี้โอคาสสิก ขึ้นอยู่กับว่านักเศรษฐศาสตร์คนนั้นจะใช้ภาษาและวิธีการสื่อสารอย่างไรให้ผู้คนคล้อยตามได้มากกว่ากัน นอกจากนี้ ฮาร์ฟอร์ด ปิดท้ายเรื่องเล่านี้ด้วยการทำให้ผู้คนเชื่ออย่างสมบูรณ์ด้วยการปรับแต่งโมเดลของเขาให้เข้ากับโลกจริงอีกเล็กน้อยด้วยการอธิบายว่าในโลกจริงนั้น ผู้หญิงอาจไม่ได้เสนอเงินให้ผู้ชายแบบในโมเดล แต่พวกเขาจะทำตัวให้ถูกเลือกด้วยการ “ไปเรียนปริญญาตรี ทำธุรกิจ ทำศัลยกรรมตกแต่ง ไปออกกำลังกายในโรงยิม” (หน้า 109) ซึ่งการอธิบายด้วยความสมจริงขึ้นนี้ก็มีส่วนสำคัญที่ช่วยทำให้ความไม่สมจริงของโมเดลนั้นถูกมองข้ามไป อย่างไรก็ตามก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าคำอธิบายนี้ของ ฮาร์ฟอร์ด ได้ทำให้ “การไปเรียนปริญญาตรี ทำธุรกิจทำศัลยกรรมตกแต่งและไปออกกำลังกายในโรงยิม” ถูกลดคุณค่าในด้านอื่น ๆ ลงเหลือเพียงแค่กิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเดียวคือจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ผู้ชายหันมาสนใจ

โลกแห่งความเป็นจริงไม่น่าจะเป็นไปได้เลยที่ความไม่สมมูลระหว่างจำนวนผู้ชายและผู้หญิงในเมืองแห่งหนึ่ง เช่นเมืองที่มีผู้หญิงอาศัยอยู่มากกว่าผู้ชาย 10 % จะทำให้ผู้หญิงในเมืองนั้นจะต้องแข่งขันกันเสนอขายตัวเองให้กับผู้ชายในราคาที่ถูกที่สุดหรือไม่แม้จะต้องตัดสินใจที่จะต้องไปเรียนหนังสือให้สูงที่สุด จะต้องเข้ายิมออกกำลังกายให้รูปร่างดีที่สุดเพื่อที่จะทำให้ตนเองกลายเป็นผู้หญิงที่ถูกเลือกและได้แต่งงาน เพราะในโลกแห่งความเป็นจริงมีผู้หญิงจำนวนไม่น้อยที่ไม่ต้องการ

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

แต่งงานและเลือกที่จะมีชีวิตโสดเพื่อจุดประสงค์บางประการ เช่น เพื่อมุ่งมั่นในการทำงานแต่เพียงอย่างเดียวหรือเพื่อต้องการจะดูแลพ่อแม่ที่เจ็บป่วยของตนเป็นต้น ยังไม่ต้องเอ่ยถึงกรณีของผู้หญิงที่เป็น LGBT ซึ่งอาจไม่ต้องการแต่งงานกับผู้ชาย

ในตอนต้นของหนังสือ ฮาร์ตฟอร์ด ย้ำหนักหนาว่าผู้คนที่ปรากฏตัวในหนังสือของเขานั้นไม่ใช่ “สัตว์เศรษฐกิจ” ที่ไร้อารมณ์ แต่ในการยกตัวอย่างเรื่องการแต่งงานและการหย่าร้าง ฮาร์ตฟอร์ด กลับไม่ได้พิจารณาสิ่งที่เรียกว่าอารมณ์ความรู้สึกและรสนิยมของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันอย่างยิ่งกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมนั้น อารมณ์ความรู้สึกไม่ได้มีพื้นที่อยู่ในคำอธิบายในเรื่องดังกล่าวของ ฮาร์ตฟอร์ด เลย

ในแง่สิ่งๆ ที่เรียกว่าจักรวรรดินิยมทางเศรษฐศาสตร์หรือการนำเอาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกไปอธิบายพฤติกรรมของผู้คนในสังคมจึงไม่ใช่เพียงแค่การพยายามอธิบายว่ามนุษย์นั้นมีเหตุผลในความหมายที่ว่ามนุษย์มีพฤติกรรมตอบสนองต่อแรงจูงใจ แต่ยังหมายถึงการลดทอนปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมไปโดยสิ้นเชิง ยิ่งไม่ต้องเอ่ยถึงปัจจัยทางด้านอารมณ์ที่สลับซับซ้อนของมนุษย์ และด้วยเหตุนี้จึงมีนัยว่าวิธีคิดนี้สามารถวิเคราะห์มนุษย์ได้ด้วยคำอธิบายสากลว่ามนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสังคมวัฒนธรรมแบบใดก็มีวิธีคิดวิธีตัดสินใจเหมือนกันไปหมด นั่นคือตัดสินใจโดยพิจารณาจาก “ผลประโยชน์” ที่ตนเองจะได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมที่สุดนั่นก็คือเงิน

นอกจากนี้การที่ ฮาร์ตฟอร์ด ได้กล่าวถึงความสำคัญของ “สถาบันทางการเมือง” และ “สถาบันทางเศรษฐกิจ” ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นในบทที่ 9 ยังได้กลายเป็นจุดยืนแย้งที่สำคัญต่อการเป็นศาสตร์ที่ปราศจากคุณค่าและการเป็นศาสตร์ที่สามารถอธิบายผิดถูกได้แบบวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นสิ่งที่เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกยืนยันมาโดยตลอด

แน่นอนว่าผู้ที่ศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองแนว มาร์กซิส เศรษฐศาสตร์การเมืองแนวสถาบันหรือประวัติแนวคิดทางเศรษฐกิจย่อมจะต้องทราบดีถึงบทบาทและความสำคัญของสิ่งที่เรียกว่า “สถาบัน” เหล่านี้อยู่แล้ว หากแต่นักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักไม่เคยยอมรับหรือกล่าวถึงประเด็นนี้ พวกเขาล้วนแล้วแต่สร้างวาทกรรมให้คนทั่วไปเข้าใจว่ากรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลคือธรรมชาติที่อยู่คู่กับมนุษยชาติมาตั้งแต่แรกเริ่มและจะคงอยู่คู่กับมนุษย์ตลอดไป

เนื้อหาในบทที่ 9 ของหนังสือเศรษฐศาสตร์แห่งชีวิตที่ ฮาร์ตฟอร์ด ตั้งใจว่าจะทำให้เป็นบทสรุปที่น่าตื่นตาตื่นใจด้วยการตั้งข้อบทย่างหูลหรว่ว่า “หนึ่งล้านปีของตรรกะ” จึงกลับกลายเป็นประเด็นให้สามารถตั้งคำถามเอากับผู้เขียนได้ว่า การที่เศรษฐศาสตร์(นีโอคลาสสิก)กล่าวอ้างว่าสามารถอธิบายกลไกทางเศรษฐกิจและพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ได้อย่างสมจริงดุจเดียวกับที่วิศวกรอธิบายกลไกการทำงานของเครื่องกลนั้น แท้ที่จริงแล้วกลไกทางเศรษฐกิจและพฤติกรรมของผู้คนเหล่านั้นก็จะต้องมี “สถาบัน” ทางเศรษฐกิจและการเมืองแบบหนึ่งรองรับอยู่ด้วยใช่หรือไม่

ปีที่ 16 ฉบับที่ 32 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

## เอกสารอ้างอิง

- ไกรยุทธ ธีรตยาสินนท์.(2532).แก่นสารของเศรษฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่1.กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ดาเนียล ฟิสเฟลด์.(2527). ยุคทองของนักเศรษฐศาสตร์.(ภาวดี ทองอุไทยและคณะ).พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิม ฮาร์ฟอร์ด.(2552).เศรษฐศาสตร์แห่งชีวิต. (สฤณี อาชวานันทกุล). พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: มติชน.
- มณีนรุตม์ ภิญโญภูษากฤษณะและคณะ.(2533). หลักเศรษฐศาสตร์มหภาคเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นราทิพย์ ชุตติวงศ์.(2559). หลักเศรษฐศาสตร์ 1:จุลเศรษฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 16. โครงการตำราลำดับที่ 20 คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนา สายคณิตและชลลดา จามรกุล.(2544).เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. โครงการตำราลำดับที่ 46 คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วรกร สามโกเศศ.(2557). แกรี เบคเกอร์นักเศรษฐศาสตร์สังคิทยา. *เศรษฐสาร*, 28(7)
- สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.(2555). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น หน่วยที่ 1-8(ฉบับปรับปรุงครั้งที่2).พิมพ์ครั้งที่ 3. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฮา จุง ขาง.(2560).เศรษฐศาสตร์ฉบับทางเลือก.(วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร) พิมพ์ครั้งที่ 1. .กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิร์ดส์.
- Acemoglu,D., Johnson, S & Robinson,J. (2001). "The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation." *American Economic Review* 91 (5): 1369–1401.
- Allen,R. (2011). *Global Economic History: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Colander,D. (2000). The Death of Neoclassical Economics, *Journal of the History of Economic Thought*, 22(2), 127-143.
- Becker,G. (2010). Economics Imperialism. *Religion & Liberty*, 3(2).
- Martins,N. (2015). Why is this 'school' called neoclassical economics? Classicism and neoclassicism in historical context, No 01, Working Papers de Economia (Economics Working Papers), Católica Porto Business School, Universidade Católica Portuguesa
- Lawson,T. (2013). What is this 'school' called neoclassical economics? *Cambridge Journal of Economics*, 37(5), 947-983.
- Klick,J & Stratman,T. (2005). Abortion Access and Risky Sex among Teens : Parental Involvement Laws and Sexuality Transmitted, ' FSU College of Law, Public Law Research Paper No.175, 3 October 2005.
- Levitt,S. (1998) Juvenile Crime and Punishment. *Journal of Political Economy*, Vol. 106, No. 6 (December 1998), pp. 1156-1185.